

2

МУЛТИКУЛТУРАЛИЗЪМ И МНОГОЕЗИЧИЕ
Тринадесети международни славистични четения • 2016 г.

2

МУЛТИКУЛТУРАЛИЗЪМ И МНОГОЕЗИЧИЕ

Сборник с доклади
от Тринадесетите международни
славистични четения
София, 21–23 април 2016 г.

АНТРОПОЛОГИЯ
ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

МУЛТИКУЛТУРАЛИЗЪМ
И
МНОГОЕЗИЧИЕ

Сборник с доклади
от Тринадесетите международни
славистични четения –
София, 21–23 април 2016 г.

Том II.

АНТРОПОЛОГИЯ. ЛИТЕРАТУРОЗНАНИЕ

Велико Търново, 2017
Издаелство „Фабер“

СЪДЪРЖАНИЕ

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР.....	13
-----------------------	----

<i>Бошко Сувајић</i> „КЊИЖЕВНА ТЕМАТИКА XVI МЕЂУНАРОДНОГ КОНГРЕСА СЛАВИСТА У БЕОГРАДУ 2018. ГОДИНЕ“	15
---	----

АНТРОПОЛОГИЈА

<i>Христина Марку, Валентина Ванчева</i> ЛИНГВОКУЛТУРА НА КРИЗАТА: ПАРАЛЕЛИ И РАЗЛИЧИЈА (върху книгите на Янис Варуфакис и Симеон Дянков).....	27
--	----

<i>Веселка Тончева</i> ПРЕДБРАЧНИТЕ ОТНОШЕНИЯ В ТРАДИЦИОННАТА СВАТБА НА ЮЖНИТЕ СЛАВЯНИ – КУЛТУРНИ РАЗЛИЧИЈА И СХОДСТВА	39
--	----

<i>Татјана Вујновић</i> „ШИШАНО ЈЕ ИСТО КА КРШЋЕНО“: ОКУМЉИВАЊЕ С „ДРУГИМ“ У ОБРЕДУ ПРВОГ ШИШАЊА	50
--	----

<i>Николай Папучиев</i> ЕМИГРАЦИЈА И КУЛТУРНА ДРУГОСТ (РАЗКАЗИ ЗА РАЗЛИЧИЕТО).....	60
--	----

<i>Лариса Вахніна</i> ІДЕНТИЧНІСТЬ ЕТНОКУЛТУРИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	70
---	----

<i>Agata Rogoś</i> DYNAMICS OF VLAH IDENTITY IN THE COMMUNIST AND POST-TRANSITION ALBANIA.....	78
--	----

<i>Georgios Kardaras</i> PSEUDO-CAESARIUS ON THE EARLY SLAVS? A RECONSIDERATION FROM THE CULTURAL POINT OF VIEW.....	89
--	----

© Добромир Григоров, Радостина Петрова, Владимир Колев,
Тиха Георгиева, Мартин Стефанов, Павлина Маргинова, съставители, 2017
© Издателство „Фабер“, 2017

ISBN 978-619-00-0651-0

ЛИТЕРАТУРНА МИГРАЦИЯ

- Калина Бахнева*
НЕОРОМАНТИЧЕСКОТО ПЪТУВАНЕ НА РОМАНТИКА
ЮЛИУШ СЛОВАЦКИ ДО СВЕТИТЕ ЗЕМИ..... 101
- Estela Vanov–Depope*
LONAC ZA TALJENJE I TRAGEDIJA U RUDNIKU: NARATIVNI
OBRASCI U KNJIŽEVNOSTI HRVATSKIH ISELJENIKA
U AMERICI..... 111
- Ина Христова*
ПОСЮГОСЛАВСКАТА ЛИТЕРАТУРНА ЕМИГРАЦИЯ:
АСПЕКТИ НА КУЛТУРНАТА ДРУГОСТ И РАЗЛИЧИЕ В *СТРЪВ*
НА ДАВИД АЛБАХАРИ И ПРОЕКТЪТ „ЛАЗАР”
НА АЛЕКСАНДЪР ХЕМОИ 120
- Ljiljana Banjanin*
POSTJUGOSLOVENSKA MIGRACIONA KNJIŽEVNOST U ITALIJI:
B. STANIŠIĆ I N. P. SAVIĆ..... 130
- Suzana Marjanić*
IZBJEGLIČKA/HUMANITARNA KRIZA: ŽILET-ŽICA, KAVEZI,
ZIDOVI, OGRADE, LANCI...: DRAMSKA, ESELISTIČKA I
IZVEDBENA REAKCIJA..... 140
- Златка Дюлгерова*
МИГРАЦИЯТА НА ЦИТАТИТЕ В РОМАНА НА ДУБРАВКА
УТРЕПИЧ „МУЗЕЯТ НА БЕЗУСЛОВНАТА КАПИТУЛАЦИЯ“ 149
- Јеленка Пандуревић*
ПУТНИЦЕ У УСМЕНОЈ КЊИЖЕВНОСТИ (ЛИТЕРАРНИ ТОПОС
КАО ПАРАДОКС ПАТРИЈАРХАЛНЕ КУЛТУРЕ)..... 157
- Ивета Рашева*
ЗА ЛИТЕРАТУРНАТА МИГРАЦИЯ НА ПРИКАЗКАТА
„БОРИС, ПЪРВИ ХРИСТИЯНСКИ ЦАР НА БЪЛГАРИТЕ”
ОТ ЙОЗЕФИНА ТУРНОГРАДСКА..... 169
- Данијела Петковић*
СВОЈ КАО ТУБИН (СУКОБ ЕПСКИХ ЈУНАКА
ИЗ ИСТОГ ТАБОРА) 176

Sanja Grakalić Plenković
MIGRACIJE U ZAMIŠLJENE SVJETOVE – IMAGINATIVNA
DVOJNOST PROSTORA U FORMIRANJU POETIČKOG IZRIČAJA
U STIHOVIMA VLADIMIRA VIDRIČA 186

Tin Lemac
BODY, WAR, MIGRATION (SEMANTIC STRUCTURES
OF THE CONFESSIOAL POETIC DISCOURSE
OF JOZEFINA DAUTBEGOVIĆ)..... 195

Ливуја Екмечић
ИНТЕРТЕКСТУАЛНИ ОДНОС: ДРАМЕ „КРЧМА НА ДРУМУ”
А. П. ЧЕХОВА И СИМОВИЋЕВЕ ДРАМЕ „ЧУДО У ШАРГАНУ” ... 203

Руслан Василев
КУЛТУРНА УСЕДНАЛОСТ И ЛИТЕРАТУРНА МИГРАЦИЯ:
ТЕАТРАЛНАТА КРИТИКА НА СИМЕОН РАДЕВ ЗА
ДРАМАТУРГИЈАТА НА СТАНИСЛАВ ПШИБИШЕВСКИ..... 212

Бобан Чурич
ИЗ ИСТОРИИ ДУХОВНОЙ ЖИЗНИ РУССКОЙ ЭМИГРАЦИИ В
СЕРБИИ: ХОПОВСКИЙ СЪЕЗД (1925) И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ РСХД... 220

Кристијан Јанев
„ЕМИГРАНТИ“ НА СЛАВОМИР МРОЖЕК И НЕВЪЗМОЖНАТА
ЕМИГРАЦИЯ НА ИНТЕЛЕКТУАЛЕЦА..... 229

КУЛТУРНА ДРУГОСТ

Tatjana Peš
MULTIKULTURALNI IDENTITET GRADA OSIJEKA I U
KNJIŽEVNOSTI – OD TRAGOVA PROŠLOSTI DO UNTERSTADTA.... 239

Елица Маринова
ИЗ ЛАБИРИНТА НА ГОЛЕМИЯ ГРАД, ИЛИ ЗА КАКВО
МЕЧТАЕ ПРОДАВАЧЪТ НА ПЕТЛЕТА 247

Мария Русева
АТИНА – ПОЛЕ НА РАЗНОРОДНОТО (КНИГАТА
„БЛЯНОВЕ КРАЙ АКРОПОЛА“ НА ДИМИТЪР ШИШМАНОВ).. 255

<i>Тиха Бончева</i> МУЛТИКУЛТУРНИ ПРОСТРАНСТВА В ПРАЖКИТЕ КАФЕНЕТА И КРЪЧМИ.....	262
<i>Людмила Миндова</i> ЕЗИЦИТЕ НА ГРАДА. САРАЕВО В РОМАНА „ЕЛИЯХОВИЯТ СТОЛ“ НА ИГОР ЩИКС	267
<i>Камен Рикев</i> ПРОЗРЕНИЯТА В ДАЛЧЕВИЯ „КАМЪК“. ИНТЕРПРЕТАТИВНИ ПРОБЛЕМИ НА ПОЕТИЧЕСКИЯ ТЕКСТ В МУЛТИКУЛТУРНА СРЕДА.....	276
<i>Сања Париповић Крчмар</i> ВИДОВИ АМАЛГАМИСАЊА ДОМАЊЕГ И СТРАНОГ У ПОЕТСКОЈ КЊИЗИ ПРЕЛЕСТ СЕВЕРА, КРУГ РАЧАНСКИ, ДУНАВОМ МИЛОСАВА ТЕШИЋА	287
<i>Антоанета Балчева</i> ЕВРОПЕЙСКИЯТ И НАЦИОНАЛЕН ИНТЕРТЕКСТ В ПЪТЕПИСИТЕ НА АНТУН ГУСТАВ МАТОШ	297
<i>Маја Медан</i> КУЛТУРОЛОШКА ДРУГОСТ У СРПСКОМ И ФРАНЦУСКОМ МЕЃУРАТНОМ ПУТОПИСУ: РАСТКО ПЕТРОВИЋ И АНДРЕ ЖИД	307
<i>Весна Тодоров</i> МИ И ДРУГИ У ПУТОПИСИМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ ИЗ АНТОЛОГИЈЕ СВЕТ У ЦЕПУ	318
<i>Оксана Микитенко</i> БОЛГАРСКИ ИНСКРИПТИ В БИБЛИОТЕЦИ ИВАНА МИКИТЕНКА.....	326
<i>Karol Kowacki</i> POGLĄDY M. DRANOMANOVA W UKRAIŃSKIM I EUROPEJSKIM KONTEKŚCIE – UJĘCIE FILOZOFICZNE I KULTUROWE.....	335
<i>Николета Пътова</i> БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА В ТРИ ПРОЧИТА	343
<i>Domagoj Brozović</i> PARONIЈALNOST HRVATSKE KNJIŽEVNOSTI I KULTURE U KONTEXTU DRUGE JUGOSLAVIЈE.....	355

<i>Искра Тасевска Хаџи-Бошкова</i> ПРОШИРУВАЊЕ НА НАСЛЕДЕНИТЕ МЕТОДОЛОШКИ ПАРАМЕТРИ (ИДЕНТИТЕТОТ И МЕМОРИЈАТА)	364
<i>Annamária Genčiová</i> NOVOROÚ JAZYK A OBMENY POJMU „MULTIKULTURALIZMUS“ V ALTERNATÍVNYCH MÉDIÁCH	372
<i>Зона Мркаљ</i> ОДНОС НАЦИОНАЛНИХ И МУЛТИКУЛТУРАЛНИХ САДРЖАЈА У ОКВИРУ ОБРАЗОВНОГ ПРЕДМЕТА СРПСКИ ЈЕЗИК И КЊИЖЕВНОСТ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ.....	381
<i>Марияна Биџелич</i> ПРЕОДОЛЈАВАНЕ НА ДРУГОСТТА В РАЗКАЗИТЕ НА ЙОРДАН ЙОВКОВ	390
<i>Бојан Т. Чолак</i> СЛИКЕ СРБА, ТУРАКА И АРНАУТА У ЗБИРЦИ ИЗ СТАРЕ СРБИЈЕ ГРИГОРИЈА БОЖОВИЋА	400
<i>Vladimir Rismondo</i> IMAGOLOŠKI MODELI “DRUGOGA” U 18. STOLJEĆU U DALMACIЈI: PRIMJERI PUTOPISNOG TEKSTA I GRAFIČKE SLIKE, TE NJIHOVE SUVREMENE TRANSPOZICIЈE U HRVATSKOЈ KNJIŽEVNOSTI I MEDIЈIMA.....	409
<i>Надія Бойко</i> СПЕЦИФИКА ЗОБРАЖЕННЯ ІНШОГО В УКРАЇНСЬКІЙ ПРОЗІ СЕРЕДИНИ ХІХ СТ.	418
<i>Наташа Ђ. Трнавац Ђалдовић</i> РЕТОРИЧКО ОБЛИКОТВОРНО НАЧЕЛО НАРАТИВНОГ ИДЕНТИТЕТА У ДЕЛУ ДУБРОВЧАНИНА ДУМ ИВАНА СТОЈАНОВИЋА – старински проблем жанра у обзору новог историзма	427
<i>Ćazim Hadžimejlić, Rosana Ratkovčić</i> BOSANSKI SUFIJSKI PЈESNICI ŠEЈH ABDURAHMAN SIRRIЈA I ŠEЈH ABDULVEHAB ILHAMIЈA	435

НАЦИОНАЛНАТА ЛИТЕРАТУРА В МУЛТИКУЛТУРНИЈА СВЈАТ

- Душан Р. Живковић, Јелена С. Младеновић*
ОДНОСИ МИТСКИХ АСПЕКТАТА И СТИЛСКИХ
КАРАКТЕРИСТИКА У СРПСКИМ И БУГАРСКИМ БАСМАМА... 449
- Сузана Вођевић Пејовић*
ЖЕНИДБА И ПЕВАЊЕ О РЕЉИ КРИЛАТИЦИ
У ЈУЖНОСЛОВЕНСКОМ КОНТЕКСТУ 460
- Марија Шљукић*
КОМПАРАТИВНИ ПРИСТУП НАРОДНИМ ЕПСКИМ ПЕСМАМА
О МАРКУ КРАЉЕВИЋУ СА МОТИВИМА ДОБИЈАЊА СНАГЕ,
ЈУНАЧКИХ АТРИБУТА И СУКОБА СА НАДПРИРОДНИМ
ПРОТИВНИЦИМА У СРПСКОЈ И БУГАРСКОЈ УСМЕНОЈ
ТРАДИЦИЈИ..... 470
- Луси Караниколова-Чочоровска*
МОРФОЛОГИЈА НА СЕПСТВОТО И ДРУГОСТА ВО ПЕСНАТА
„БОЛЕН ДОЈЧИН“ ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ 480
- Митра Блажевска*
КУЛТУРНИОТ КОЛАЖ ВО РОМАНИТЕ „ДИВА ЛИГА“
И „НЕВЕСТАТА НА ЗМЕЈОТ“ ОД ВЛАДА УРОШЕВИЌ..... 491
- Monika Deželak Trojar*
SEVENTEENTH-CENTURY LITERATURE IN CARNIOLA AT THE
MEETING POINT OF EUROPEAN CULTURES AND LANGUAGES... 498
- Јелена Ратков Квочка*
ДРАМАТУРГИЈА СЦЕНСКОГ ПРОСТОРА „ВУЧЈАКА“
(БУЉАН – ДЕНИЋ – КРЛЕЖА) 506
- Ivana Perić*
NADNARAVNO U DUBROVAČKIM KOMEDIJAMA 17. I 18.
STOLJEĆA..... 515
- Александра Кузмић*
НАЦИОНАЛНА ДРАМА У МУЛТИКУЛТУРНОМ СВЈЕТУ ИЛИ
О (НЕ)ПРЕПОЗНАТОЈ МИМИКРИЈИ..... 524

- Добромир Григоров*
КАРЕЉ ЧАПЕК 1937. БОЛЕСТТА НА ЧОВЕЧЕСТВОТО
КАТО ХИМИЧЕСКА МЕТАФОРА 533
- Јелена Марићевић*
УКРШТАЈИ КУЛТУРА У ДЕЈУ МИЛОРАДА ПАВИЋА:
ВОЊКА КУ 542
- Надија Реброња*
ТРАДИЦИОНАЛНО, ИСТОРИЈСКО И ИНДИВИДУАЛНО У
РОМАНУ РАШКА ЗЕМЉА РАСЦИЈА ЋАМИЛА СИЈАРИЋА 551
- Саша Д. Шмуља*
БОГУМИЛСТВО И ИДЕНТИТЕТ У ДЕЈУ АНТОНА ДОНЧЕВА
И МАКА ДИЗДАРА 561
- Велимира Божилова*
ИГРАТА НА НАРЦИС. СЪЗНАТЕЛНИЈАТ ИЗБОР В ПРОЗАТА
НА ЈАН ЙОХАНИДЕС И РУДОЛФ СЛОБОДА 569
- Розалия Александрова*
ЗА ЕФЕКТА НА ПЕПЕРУДАТА ИЛИ ЗА ДВАТА РОМАНА
НА НИДАЛ АЛГАФАРИ „БОЖЕ, ЗАЩО ГОСПОД ЛЪЖЕ?“
И „АЈЛАХ, МИЛОСТ НЈАМАШ ЛИ?“ 576
- Василиса Шљивар*
ПРИПОВЕТКА МЕЃАВА ВЛ. СОРОКИНА 584
- Сава Стаменковић*
СУКОБ КУЛТУРА У ОМЛАДИНСКОМ РОМАНУ
„ТИХАНА ИЗ ЕРГА“ ПРЕДРАГА УРОШЕВИЋА..... 594
- Ivana Srbková*
GEORGI GOSPODINOV A ALEK POPOV – PROZAICI
BULHARŠTÍ ČI NADNÁRODNÍ? 605
- Иван Держански*
АНГЛИЈА В СЛАВЈАНСКИТЕ ПРЕВОДИ НА
„АЛИСА В СТРАНАТА НА ЧУДЕСАТА“ 611

Горан Д. Младеновић
АНАЛИЗА МОТИВА МОЛИТВЕ И ПОКАЈАЊА У 37. ПСАЛМУ
ЦАРА ДАВИДА [МТ: Псалам 38] 624

Юлія Горідько
УКРАЇНСЬКИЙ СИМВОЛІЗМ: ПРОБЛЕМА НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВОЄРІДНОСТІ ТА ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКИХ
І ЗАХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКИХ ВПЛИВІВ..... 636

Fotiny Christakoudy
NIKOS KAVVADIAS – THE MARITIME WANDERINGS OF A POET.... 645

Кристина Николовска
НАЦИОНАЛНАТА КЛЕТКА НА ПОЕЗИЈАТА
ВО МУЛТИКУЛТУРЕН КОНТЕКСТ
(во поезијата на Љубомир Левчев и Анте Поповски)..... 652

Елка Димитрова
МАРГИНАЛНИЈАТ ИНТЕЛЕКТУАЛЕЦ. ИСТОРИЈА
НА ПОНЈАТИЕТО 660

Радостина Петрова
НАДНАЦИОНАЛНИЈАТ КУЛТУРЕН ДИАЛОГ ПРЕЗ 20-ТЕ И 30-ТЕ
(В МЕМОАРИТЕ НА ПОЛСКИ ПИСАТЕЛИ)..... 671

Надежда Стоянова, Калина Захова
СТРАТЕГИИ НА ПРЕИМЕНУВАНЕТО И МИСТИФИЦИРАНЕТО
В БЪЛГАРСКАТА ЛИТЕРАТУРА..... 678

Оксана Ковацџка
ПИТАЊА КУЛТУРНОЇ ТА НАЦИОНАЛНОЇ ИДЕНТИЧНОСТИ
В ЕСЕЈСТИЦИ ОКСАНИ ЗАБУЖКО 689

Марија Стјујенић
ФИЛОЗОФИЈА БЕНЕДЕТА КРОЧЕА У ДЈЕЛУ
ВЛАДАНА ДЕСНИЦЕ 698

Jakub Mikulecký
TAOISTICKÉ ALUZE V POEZII EGONA BONDYHO 704

Владимир Колев
ЧУЖДЕНЕЦЪТ В „АЕРОГРАД“ НА ОЛ. ДОВЖЕНКО 713

ВМЕСТО ПРЕДГОВОР

Сборниците „Мултикултурализъм и многоезичие“ съдържат доклади, представени на Тринадесетите международни славистични четения, които се проведоха в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ от 21 до 23 април 2016 г. Конференцията бе организирана от Катедрата по славянско езикознание и Катедрата по славянски литература, като в работата на организационния комитет участваха активно и колегите Красимира Алексова и Марина Джонова от Катедрата по български език. Интересът към научния форум традиционно бе голям и в него се включиха участници от България и още 15 страни, чиито доклади бяха разпределени в следните секции: *Фолклористика, културология, антропология; Литературна миграция; Културна другост; Националната литература в мултикултурния свят; История на езика; Социолингвистика; Диалектология; Социолингвистика; Лексикология; Фразеология; Прагматика; Граматика; Синтаксис*. Първият том от изданието отбелязва шейсетгодишнината от рождението на проф. Искра Ликоманова с включените в него доклади от кръглата маса на тема „Превод и многоезичие“, а третият том съдържа докладите от Юбилейната научна сесия в чест на проф. Руселина Ницолова – един от най-изтъкнатите съвременни български езиковеди, признати от световната лингвистична общност.

Участниците в Тринадесетите славистични четения бяха малко над 250 и много от представените доклади се фокусираха върху теорията на мултикултурализма и нейната приложимост в динамично променящото се съвремие. Конференцията предложи достатъчно на брой интригуващи гледни точки върху тази проблематика, в които ще открием както опити за обяснение на част от актуалните социални трансформации, така и авторефлексията на хуманитарните науки в тяхното търсене на публичност и обществена приложимост. Славистичните четения събраха в аудиториите и заседателните зали на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ участници от множество европейски университетски и академични центрове, като предоставиха на българската академична общност възможността да се съизмери с международната колегия. Научният форум затвърди ролята на Софийския универси-

тет на отворено дискусивно научно пространство, а чуждестранните учесници в конференцията имаха възможността да се запознаят с научната продукция на българските си колеги от почти всички университети у нас и Българската академия на науките.

Сборниците съдържат по-голямата част от изнесените доклади, тъй като някои от участниците не представиха работите си в писмен вид за отпечатване. Изданието бе осъществено с финансовата подкрепа на Университетския фонд за научно-изследователска дейност на Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – проект № 35 от 2016 г. „Тринадесети международни славистични четения „Мултикултурализъм и многоезичие“ и проект № 204 от 2016 г. „Юбилейна научна сесия в чест на проф. д.ф.н. Руселина Ницолова на тема „Морфология, синтаксис, прагматика“. Организационният комитет изказва благодарността си на Университетския фонд за финансовата подкрепа, както и на всички колеги (преподаватели, докторанти и студенти), които активно се включиха в подготовката и провеждането на конференцията.

София, ноември 2016 г.

Добромир Григоров, Мартин Стефанов, Красимира Алексова

КЊИЖЕВНА ТЕМАТИКА XVI МЕЃУНАРОДНОГ КОНГРЕСА СЛАВИСТА У БЕОГРАДУ 2018. ГОДИНЕ

Бошко Сувајић

Универзитет у Београду

All the activities of the Presidium of ICS, including the ones concerning gradual modernization of ICS, must have in mind the long tradition of the International Congress of Slavists, and be directed to developing and fostering the Slavistic studies globally.

Key words: International Congress of Slavists, literary themes, interdisciplinary research of Slavic literature and culture.

Драги пријатељи, поштоване колеге, уважени слависти.

Особита ми је част и задовољство да вас поздравим на 13. Међународној научној славистичкој конференцији у Софији. Као председник Међународног комитета слависта (МКС), а у склопу петогодишњих припрема за одржавање XVI Међународног конгреса слависта 2018. године у Београду, за тему свог излагања узео сам књижевну тематику Међународног конгреса слависта у Београду 2018. године.

Поштоване колеге, уважени слависти. Криза хуманистичких наука је велика. Економска и финансијска криза у Европи и свету, криза са избеглицама. Славистика је у опадању. Отуда је значај предстојећег конгреса, као и свих активности МКС-а, велики. Али су и изазови његовог организовања, као и тешкоће на том путу, веће. Надамо се, не и непремостиве.

Као председник Међународног комитета слависта, поднећу вам укратко извештај о организовању XVI Међународног конгреса слависта у Београду 2018. године. У средишту пажње програмског и организационог комитета Конгреса је утврђивање опште тематике Конгреса; ту је и прецизирање форме рада, одређивање квота учесника, избор темат-

МОРФОЛОГИЈА НА СЕПСТВОТО И ДРУГОСТА ВО ПЕСНАТА „БОЛЕН ДОЈЧИН“ ОД БЛАЖЕ КОНЕСКИ

Луси Караниколова-Чочоровска
Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

This article deals with the examination of the morphology of the categories of Sameness (the Same) and Otherness (the Otherness) in the song "Sick Dojchin" Blaze Koneski, in the spirit of the academic discipline Xenology which has become popular since the beginning of this millennium.

We start from the Sameness, which is personified in Sick Dojchin, but latently the voice of the poet, as well. Him confront his sister Angelina, which he also calls his mother. From here the legitimate semantic opportunity in the mother to recognize the homeland.

Keywords: Sameness (The Same), Self, Otherness (the Otherness), I, you, sick Dojchin, Angelina, Black Arab, sister, mother, identity.

ПРИСТАП

Оваа морфологија не е само морфологија.* Таа е и семантика и контекст и историја и менталитет и традиција. Таа е едновременно и обид, уште еден, веројатно не и последен да се пристапи на поезијата на најзнаменитата личност на македонската литература и култура на 20-от век – академик Блаже Конески.

Ја анализираме песната „Болен Дојчин“, за првпат објавена во стихозбирката „Везилка“ во 1955 година, од аспект на категоријата Другост, а со цел да ја потврдиме Истоста или Првоста односно идентитетот олицетворени во насловниот поетски лик – Болен Дојчин.

* Го користиме терминот морфологија, притоа поаѓајќи од неговата општа определба во лингвистиката како наука што се занимава со градбата на зборовите. Едновременно ја ползуваме и дефиницијата за морфемата, како основна единица на морфологијата, а која подразбира најмал дел од зборот што има самостојно значење. Тоа веќе значи дека во оваа статија, освен со градбата на Сепството и Другоста ќе се занимаваме и со нивното значење, односно со нивното контекстуално значење.

Ја испитуваме морфологијата и семантичкиот контекст на Сепството и Другоста преку пописот, морфологијата и значењето на оние морфолошки единици (во случајов замени, кратки замени форми и форми од глаголот) што се сообразуваат со граматичката категорија број. Поточно со првото и второто лице во граматичка говорна ситуација.

Иако во оваа песна на Конески нема класичен дијалог, постојат други форми на обраќање. Јас си се обраќа себеси и јас се обраќа на Ангелина во отсуство (нејзиното име не се споменува). Се обраќа кон Ангелина како на непозната жена, како на сестра и како на мајка. Во трето лице се спомнува уште и Црната Арапина.

Во формата *јас*, се разбира, без особен напор, го читаме Болен Дојчин, лик од народната поезија, секако не само македонската, но латентно и гласот на поетот. Формата *ти* пак, ја олицетворува неговата сестра Ангелина, која не е само сестра туку и мајка. Оттука и легитимната семантичка можност во мајката да се препознае татковината. Таа е уште и непозната жена. Значи, таа може да биде и љубовница.

Затоа што Јас се препознава и спознава преку Ти, но и затоа што ова Ти кај Блаже Конески е „тролично“ – има три лица (непозната жена, сестра и мајка), идентификацијата на јас ќе се реализира колку лично (помалку и семејно) толку и татковински (национално).

Сакаме да ја покажеме не само самоидентификацијата (лична и национална) на поетскиот лик на Болен Дојчин, ами уште еднаш, којзнае по кој пат да упатиме на високата естетичност на поезијата на Блаже Конески, од една, овој пат културолошко-литерарна гледна точка.

1. МОРФОЛОГИЈА

Квантитативниот биланс од ентитетите на Истоста, односно Другоста во песната „Болен Дојчин“ на Блаже Конески (Конески 1990 : 188-189) изнесува вкупно 36 единици. Од нив 21 единица се подведуваат под категоријата Сепство (=Истост), само 6 единици се однесуваат на Другоста, а 9 од нив претставуваат Истост во претпоставен дијалог.

Приближно две третини од песната ја подразбираат Истоста. Во третата третина, само еден мал дел (вкупно 4 стихови) се однесува експлицитно на Другоста, кога поетскиот јунак Болен Дојчин во претпоставениот дијалог ѝ се обраќа на Ангелина. Останатото е повторно Истост во дијалог, односно претпоставен дијалог.

Морфологијата на ентитетите на Сепството, односно Другоста има единствен заеднички именител: станува збор за заменки или форми од глагол, а сите тие се однесуваат на првото лице во граматичката ситуација.

Градбата на единиците на Источта е таква што се наидува на препознавање на Источта само во глагол во прво лице еднина, минато време:

- „(...) *Бев* преполн сила“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Паднав* како црешово дрво од премногу род“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Паднав* болен“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Што искинав* до девет постели“ (Конески 1990 : 188).

Источта ја наоѓаме и во глагол во прво лице еднина, сегашно време:

- „(...) *Да думам*, да *шестам*“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) Болен *лежам* до девет години“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) Јас *копнеам* гроб темен и студен“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Да умрам*“ (Конески 1990 : 189)

Сепството во единиците на Источта, од морфолошка гледна точка се сретнува и во синтагми од кратки заменски форми (повратната се и кратките заменски форми за изразување на директниот и индиректниот предмет) и глагол:

- „(...) *Се сетив* вреден за мојот подвиг“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Ми закрепна* гласот за најдлабок збор“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Се сломив* (Конески 1990 : 188)
- „(...) Тогаш *се сетив* ситен, смешен и долен“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Не ги чувствувам* веќе своите зголобови“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Да се обѕирам* подозриво“ (Конески 1990 : 188)

Градбата на Сепството подразбира и синтагми од заменката јас, помошниот глагол сум (во сегашно време) и глаголска придавка:

- „(...) *Јас сум расфрлан* на тврда ледина“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Јас сум раскостен* коска од коска“ (Конески 1990 : 188).

Еден примерок, поточно стих содржи заменка јас и глагол во прво лице еднина:

- „(...) *Јас копнеам* гроб темен и студен“ (Конески 1990 : 189).

Два примерока се составени од две кратки заменски форми (една за директен и една за индиректен предмет) и глагол во трето лице еднина:

- „(...) *Смеата ми ја урочи*“ (Конески 1990 : 188)
- „(...) *Ми ја зацрни* тагата“ (Конески 1990 : 188).

И најпосле, градбата на Источта ја подразбира и заменката мој, во случајов, во членувана форма и предмет (директен):

- „(...) Низ *моите* коски трева поникнало“ (Конески 1990 : 189)
- „(...) Нема крај без *мојот подвиг* суден“ (Конески 1990 : 189).

Морфологијата на Другоста е поинаква од онаа на Сепството. Таа задолжително подразбира или именка придружена од придавка, или пак заменката *ти* за второ лице еднина, која граматички го претставува соговорникот во говорната ситуација, а што е придружена од глагол:

„(...) *Непозната жено*“ (придавка и именка) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Единствена на светот*“ (придавка, предлог и именка) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Сестро и мајко моја*“ (именка, сврзник, именка и заменка) (Конески 1990 : 189).

Или:

„(...) *Ти* што си *страдала* многу“ (три заменки, глагол и прилог за количество) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Ти* што си *сетила* мака до *вбигорување*“ (три заменки, глагол, именка и глаголска именка) (Конески 1990 : 189).

Во еден стих (поточно примерок) Другоста е составена од глагол, именка и придавка:

„(...) *Дојди сестро златно*“ (Конески 1990 : 189).

Третата група единици што се наоѓаат на крајот од песната, се однесуваат на Сепството, кое доаѓа од претпоставениот дијалог на јунакот со Ангелина. И, токму затоа што произлегуваат од таквата претпоставена говорна ситуација, морфологијата на единиците на Источта во овој случај подразбираат задолжително присуство во своите редови на заменска форма што произлегува од заменката јас и императивна форма на глаголот, која и по правило е во второ лице (во случајов во еднина):

„(...) *Збери ги моите мувлосани коски*“ (глагол во императив+заменска форма за индиректен предмет+заменка+придавка+именка) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Не грози се*“ (негација+глагол+кратка форма од повратната заменка себе се) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Состави ме*“ (глагол во императив+кратка заменска форма за директен предмет) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Повиј ме со триста лакти платно*“ (глагол во императив+кратка заменска форма за индиректен предмет+сврзник+број+именка+именка) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Речи ми тих реч*“ (глагол во императив+кратка заменска форма за директен предмет+придавка+именка) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Исправи ме*“ (глагол во императив+кратка заменска форма за директен предмет) (Конески 1990 : 189)

„(...) *Научи ме пак да одам, мајко*“ (глагол во императив+кратка заменска форма за директен предмет+глагол+именка) (Конески 1990 : 189)

„(...) Дај ми в рака меч“ ((глагол во императив+кратка заменска форма за директен предмет+предлог+именка+именка) (Конески 1990 : 189)

„(...) Да убијам Црна Арапина“ (императивна форма на глаголот во прво лице +придавка+именка) (Конески 1990 : 189).

Разгранетата и богата градба на единиците на Сепството и Другоста во песната „Болен Дојчин“ од Блаже Конески, во чии редови задолжително се наидува на заменка или глагол што го открива лицето (најчесто првото лице) претставува можност или услов за полесно да се навлезе во нивното значење.

2. ЗНАЧЕЊЕ И СЕМАНТИЧКИ КОНТЕКСТ НА СЕПСТВОТО, ОДНОСНО ДРУГОСТА

Семантиката на овие ентитети не секогаш може да се открие или препознае во самата форма на единицата на Истост или Другост. Неопходен е во таа смисла поширокиот контекст за тоа, значењето да биде детектирано. Сепак, кога е во прашање поезијата на Конески, тоа, значењето е најчесто лесно за интерпретација. Во случајов, бидејќи се работи за преработен мотив од народната поезија, тој факт претставува олеснителна околност во процесот на реализација на поетското значење.

Ја анализираме семантиката на Сепството и Другоста во „Болен Дојчин“, поаѓајќи од морфологијата на овие поетски единици, кои без исклучок се претвораат во културолошки.

Имено, очигледно е дека песната има семантичка тенденција кон потенцирање на самоспознавањето – лично и национално. Најприсутни се јас-формите, било експлицитно преку заменски форми, било преку формите на глаголот. Другоста, тоа веќе се рече е присутна во само четири стихови, со сè на сè 6 ентитети. Но, и тоа е доволно за тоа, Сепството да се самопотврди.

Да почнеме од мотивот на песната. Тој е татковински и позајмен од народната поезија и, колку и да е широко јужнословенски*, кај Конески е помакедончен. Станува збор за, како што вели Вангелов, „(...) активирање на системот колективна меморија“, односно мотив „(...) апстрахиран до степен на знак во свеста на колективот“ (Вангелов 1981 : 40). Тој знак, во песната за „Болен Дојчин“ се сведува на идентификација на јунакот со народот (читај македонскиот!), односно на Ангелина со татковината (читај: Македонија!).

* Песни од циклусот за Болен Дојчин се среќаваат не само во македонската народна поезија туку и пошироко во јужнословенската (српска, хрватска и бугарска), но и, како што вели Ана Мартиноска во балканската несловенска (романска и албанска) народна традиција. Види: Ана Мартиноска, „Конески и фолклорот“, Институт за македонска литература, Скопје, 2012, стр. 183.

Ова „предвремено“ разоткривање на семантиката на Истоста и Другоста ќе ни допушти да ѝ се навратиме „ретроспективно“, или да направиме значенска дедукција на формите на „јас“ и „ти“ во песната на Конески.

Во оној, условно наречено прв дел од песната, каде што „избројавме“ 21 единица на Сепството, поетскиот јунак зборува за себеси. Сеприсутноста на „јас“ било како замена, било како форма од глагол е неприкосновено.

Болен Дојчин најнапред „соопштува“ за својата сила:

„Кога бев преполн сила“

и

„(...) кога се сетив вреден за мојот подвиг“.

Ова соопштение е резултат на неговото сè уште делумно самоспознание, зашто:

„Тогаш се сломив“ и

„Паднав како црешово дрво од премногу род“.

Потоа, повторно во прво лице ги наведуваат причините за „падот“, кои се повторно, резултат за зголемениот интензитет на себеспознавањето:

„Една потсмешлива сенка ми ја издемна трагата“, односно:

„смеата ми ја урочи, ми ја зацрни тагата- (...)“

Интензитетот на самоспознавањето оди до таму што, заедно со „зацрнетата тага“ тој, јунакот, „тогаш“:

„се сетив ситен и смешен и долен, -

Се стопи снагата,

капнаа раце,

падна мечот,

паднав болен“

Резултатот од себеспознавањето е „паднав болен“, заедно со поширокото образложение дека:

„Болен лежам до девет години,

што искинав до девет постели“.

Конечниот биланс од таквото себеспознавање на релацијата јас - јас, поточно јас за себе е:

„Јас копнеам гроб темен и студен –

Нема крај без мојот подвиг суден“.

Во ова поетско себеспознание, опитниот читател секаде имплицитно и на две места експлицитно го препознава Ние во Јас или колективот во Болен Дојчин, зашто, ако на почетокот во процесот на спознавањето на Јас тој вели дека „се сетив вреден за мојот подвиг“, во конечниот резултат од спознавањето на Јас преку Себе тој ќе констатира дека: „Нема крај без мојот подвиг суден“.

Спознавањето на Јас продолжува во релацијата со Другиот.

Во песната „Болен Дојчин“ од Блаже Конески Другиот, поточно Другата го претставува Ангелина. Таа има три лица: непозната жена, сестра и мајка. Но, иако „тролична“, таа, Другата има иста судбина, зашто обраќајќи ѝ се Болен Дојчин ќе рече:

„(...) Ти што си страдала многу,
Ти што си сетила мака до вбигорување“.

Тука се отвора легитимната можност во Таа, Другата, алијас Ангелина да се препознае не само љубовницата (непознатата жена), не само сестрата туку и мајката – читај татковината!...

По таков начин, продолжува процесот на себеспознавање преку Другиот што ја дополнува не само свеста за себе самиот, за својот нужен подвиг против тиранинот кој во подолните стихови ќе биде наречен Црна Арапина, како што е наречен и во народната песна, туку и спознавањето на својата припадност кон поширокото Друго што може да биде семејството и татковината.

И конечно, процесот на себеспознавање ќе се заокружи во последните стихови кога во претпоставениот дијалог со Ангелина, односно Другата, Болен Дојчин сосема конкретно ќе бара од неа: да ги збере неговите мувлосани коски, да го состави, да го повие со триста лакти платно, да му рече тивка реч, да го исправи, да го научи пак да оди, да му даде меч во рака – за да ја убие Црна Арапина и, после сè – да умре!

Само така јунакот ќе го заокружи своето себеспознавање, зашто само ако ја убие Црната Арапина тој ќе се идентификува со својот „подвиг суден“, но и затоа што идентификувајќи се со нужниот подвиг тој ќе стане и остане достоин на себе и на својата татковина. Бидејќи тој конечно се спозна Себе преку Другата – жената, сестрата, мајката, татковината...

Интересен е податокот до кој дојдовме откако веќе ја позициониравме и дефиниравме, ако смееме така да ја наречеме Другоста во песната „Болен Дојчин“ од Блаже Конески дека имено, во македонската критеририка, конкретно овде, во оваа песна таа се врзува за Црната Арапина. Дека имено, Болен Дојчин се себеосознава преку, во овој случај својата негација или поточно, својот нихилист – оној, поточно Онаа која што му ја оспорува, му ја ограничува му ја одзема слободата. Тоа е поробувачот, олицетворен во Црната Арапина. Во таа смисла, Ана Мартиноска ќе рече дека имено, Болен Дојчин е своевиден синоним на македонскиот херој, заштитник и победник, „(...) а го слика Другиот, во случајов тоа е Црна Арапина, како апсолутно негативен лик, суров и безмилосен, типичен антихерој, кој понекаде добива дури и монструозни одлики“ (Мартиноска 2012 : 183, 184).

Поаѓајќи од овој став, кој е сигурно темелно засведочен на основа на опсежни научни истражувања, во нашата анализа на аспектите на Другоста во песната „Болен Дојчин“ од Блаже Конески се отвора уште една перспектива во пристапот кон овој феномен.

Имено, ако до сега Другоста беше тролична и базирана на родовата различност – Болен Дојчин е маж, а неименуваната во песната Ангелина е и непознатата жена и сестрата и мајката, и ако во таа различност Сепството се себеосозна доволно како маж и брат и син на мајката и на татковината, тогаш Другата Црна Арапина е различност од еден поинаков тип. Таа е антихеројот, непријателот, личен и национален. Освен тоа, Црна Арапина не се сретнува во второ лице. Неа Болен Дојчин ја спомнува кон крајот од песната, во трето лице, во оној претпоставен дијалог со жената, сестрата, мајката Ангелина. Тоа веќе значи дека осознавањето на Источта преку Другоста се одвива и на една културна и културолошка основа, која е таква и во другите јужнословенски народни традиции. Зашто имено, „Арапот секогаш го носи епитетот ‘црн’, атрибут кој првенствено се однесува на реалните факти во однос на неговиот изглед, т.е. бојата на неговата кожа, што и вообичаено претставува значаен фактор кој придонесува за одредување на стереотипите, но истовремено може да претставува и симбол на неговиот карактер и на теророт што го правел. Некои истражувачи дури тврдат и дека атрибутот ‘црн’ е генетски остаток од присуството на т.н. ‘црн бог’ од паганските времиња и митолошките приказни, но за нас сепак е поприфатливо дека тој е последица од учеството на Арапи во некои од војните на Балканот“ (Мартиноска 2012 : 184).

Овој обид да им се пристапи на Источта и Другоста и од семантичка гледна точка, трагајќи по нивното значење кое нам, како Македонци кога е поезијата на Конески во прашање воопшто не ни е тешко, а не ни е тешко бидејќи и народните песни за Болен Дојчин ни се познати уште од раната училишна возраст, заклучуваме дека поширок семантички контекст всушност и нема. Нема зашто секоја форма на Источта, односно Другоста е самата по себе и знак и контекст.

3. ЗА ДРУГОСТА. И ЗА ДРУГОСТА ВО „БОЛЕН ДОЈЧИН“

Иако станува збор за веќе широко распространет научен, главно литературен и културолошки интерес кој во втората половина од првата деценија на 21-от век особено доби на интензитет во рамките на веќе конституираната научна дисциплина ксенологија, збор – два и за Другоста, односно Сепството, барем во оние рамки во кои ним им пристапуваме во оваа статија.

Имено, многу едноставно, во песната „Болен Дојчин“ од Блаже Конески, Сепството и Другоста како опозиции, како контраст, како прво и второ лице во граматичка ситуација ги наоѓаме во еден *родов* и во уште еден поширок *културен, односно културолошки контекст*, кој ќе го наречеме национален и регионален, не само македонски туку пошироко јужнословенски, па и балкански.

Ако ја прифатиме за релевантна елементарната дефиниција за Другоста во големиот Оксфордски прирачник по филозофија приреден од Тед Хондерик, дека имено, „(...) во однос на ‘другото’ од филозофска гледна точка, примарно станува збор за разбирање на другото како друго човечко битие во неговата/нејзината различност“ (Џепаровски 2007 : 8), заедно со определбата на прочуениот француски филозоф Жак Дерида, творецот на теоријата на деконструкција според кој „деконструкцијата не е прилог кон ништожноста, туку отвореност кон другоста“ (Џепаровски 2007 : 11), тогаш во овие рамки и родовата и културната различност ниту ги сфаќаме ниту пак ги третираме како огнени феминисти и жестоки националисти. Напротив.

Иако секоја идеологија „(...) го внесува идентификувањето на определена група како нешто Друго, без оглед дали врз основа на јазикот, расата, класата, родовоста или сексуалноста“ (Џепаровски 2007 : 13), во нашиот случај на третман на Другоста заради осознавање на Сепството, станува збор за „градење на сопствениот позитивен идентитет“, но не преку омаловажување на жената со три лица и не апсолутно и бескомпромисно негирање на Црната Арапина, иако таа ја одзема слободата на јунакот, односно народот. И, иако не можеме докрај да ѝ простиме на Црната Арапина за чинот на „одземање на слободата“, сепак наоѓаме разбирање за нејзината позиција на непријател, како Другиот само затоа што преку него Јас, алијас Болен Дојчин се самоосознал како поинаков, како таков кој ќе треба и ќе може да се избори за слободата.

И по однос на жената, или Другата со три лица не ние, туку самиот Јас – Болен Дојчин гледа позитивна Другост. Таа, Другата, таа Ангелина на кој тој ѝ се обраќа со определбите „непозната жено“, сестро и мајко е всушност онаа која, според нас, повеќе му „помага“ да се себеосознае. Оти ако е таа Другост со три лица, тој преку неа се осознава не трикратно, ами четирикратно: како маж (за тоа сведочи „непозната жена“, како брат (тоа го потврдува сестрата), како син (ова го докажува мајката). И преку мајката, уште се осознава и татковински, тогаш кога неа, мајката ќе ја прифатиме како широка метафора на мајката татковина и уште како мајката земја...

4. КОМЕНТАР

Нашиот пристап кон Сепството и Другоста во песната „Болен Дојчин“ од Блаже Конески е во духот на „позитивната“ ксенологија: осознавање на Јас преку различноста на Другиот/Другата, не негово/нејзино негирање и уште помалку не – потенцирање на неговата/нејзината ништожност.

Во таа смисла подвлекуваме дека ја имавме предвид исклучиво песната на Конески, не и различните мотиви за Болен Дојчин какви што се сретнуваат во јужнословенската и балканската фолклорна традиција. Притоа, неосетно, спонтано ние го помакедончивме овој Болен Дојчин. Не само затоа што мотивот за него, за неговата деветгодишна болест е широко распространет во македонското културно наследство, ами затоа што, како што потенцира Зоран Анчевски, се работи за еден од оние случаи „(...) кога митот станува дел од колективната свест, од митското мислење и културолошкиот код на една средина, (па) неговата рецепција е најчесто несвесна активност“ (Анчевски 2007 : 256).

Сепак, таа несвесна активност е и македонска и јужнословенска и балканска.

БИБЛИОГРАФИЈА:

1. Андоновски 2011: Андоновски В. *(А)Обдукција на теоријата*, Скопје, Галикул, 2011;
2. Андреевски 1991: Андреевски Ц. *Разговори со Конески*, Скопје, Култура, 1991;
3. Анчески 2007: Анчевски З. *За традицијата (Врз творечкиот опус на Т.С. Елиот и Блаже Конески)*, Скопје, Магор, 2007;
4. Арадурај 2011: 4. Арадурај А. *Kultura i globalizacija*, Beograd, Biblioteka XX vek, 2011;
5. Вангелов 1981: Вангелов А. *Поезијата на Блаже Конески, предговор кон: Блаже Конески: „Места и мигови“*, Скопје, Мисла, 1981;
6. Вангелов 1983: Вангелов А. *Решето*, Скопје, Наша книга, 1983;
7. Георгиевска-Јаковлева 2012: Георгиевска-Јаковлева Л. *Идентитет(и)*, Скопје, Институт за македонска литература, 2012;
8. Конески 1990: Конески Б. *Песни*, Скопје, Култура, 1990;
9. Крамарик 2010: Крамарик З. *Идентитет, текст, нација*, Скопје, Табернакул, 2010;
10. Лотман 2006: Лотман Ј. *Семиосфера*, Скопје, Три, 2006;
11. Мартиноска 2012: Мартиноска А. *Конески и фолклорот*, Скопје, Институт за македонска литература, 2012;
12. Мојсиева-Гушева 2010: Мојсиева-Гушева Ј. *Во потрага по себеси*, Скопје, Институт за македонска литература, 2010;
13. Кулафкова, Катица: *„Теорија на интертекстуалноста*, Култура, Скопје, 2003;
14. Цепаровски, Иван: *„За аспектите на другоста“ во „Аспекти на другоста“*, Зборник по културологија, Приредил: Иван Цепаровски, Евро Балкан Пресс, Менора, Скопје, 2007;